

# Ołena Halian, Igor Halian

---

## Specyfika pomocy psychologicznej dla rodziców w realizacji skutecznych strategii wychowania rodzinnego

---

Pedagogika Rodziny 3/4, 203-213

---

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach  
dozwolonego użytku.

Ołena Halian, Igor Halian

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Iwana Franki, Drohobycz,  
Ukraina

## **Specyfika pomocy psychologicznej dla rodziców w realizacji skutecznych strategii wychowania rodzinnego**

### **Features of a psychological aid to parents in realization effective strategy in the process of family education**

Globalizacja współczesnego społeczeństwa i związane z nią problemy osobowościowego rozwoju konkretnego człowieka wprowadzają na plan pierwszy konieczność zabezpieczenia wsparcia psychologicznego jego potrzeb w zakresie zmian osobowości, pomocy w pokonywaniu trudności adaptacyjnych do otaczającej rzeczywistości, jak również w zakresie zdobywania nowych możliwości poznawczych i samorealizacji na rozmaitych polach aktywności życiowej danej jednostki. W związku z powyższym rośnie rola i ranga służb psychologicznych oraz samego psychologa w udzielaniu odpowiedniej pomocy tym, którzy odczuwają problemy istnienia w trudnych wielokierunkowych sytuacjach i pozostają otwarci dla nowego doświadczenia.

Współczesna służba psychologiczna stanowi konieczny komponent systemu oświaty i wychowania, który zabezpiecza rozwój osobowościowego, intelektualnego i zawodowego potencjału społeczeństwa i nastawiona jest na wszystkie podmioty procesu oświatowego, a w szczególności dzieci i rodziców. Problemy rodzinnej współpracy oraz jej wpływu na budowanie indywidualności dziecka oraz poznania jego potencjalnych możliwości i zdolności to ważny aspekt działalności szkolnego psychologa. Wzrost zainteresowania tymi uwarunkowaniami wywołany został nie tylko pytaniami praktyków i wnioskami pedagogicznymi, lecz także

tendencjami zmian społecznych, naukowych i innych. Trudności i problemy w zakresie wewnątrzrodzinnej współpracy odbijają się na stosunku dziecka do siebie samego, do otaczających je osób, do osobistej działalności dydaktycznej, pojawiają się również trudności w zakresie społeczno – psychologicznej adaptacji do zmieniających warunków życia i działalności, do ostrych kryzysów wiekowych związanych z rozwojem jednostki. Nie ulega wątpliwości, iż zwrócenie się do psychologa stwarza możliwości naświetlenia problemów w zakresie rodzinnego współdziałania i stwarza szanse sprecyzowania kierunków pracy psychologa z rodzicami dziecka.

W ostatnim okresie czasu dużą międzynarodową popularność zyskał termin „wychowanie rodziców” [Owczarowa 2000, s. 314], który oznacza udzielanie rodzicom pomocy w realizacji przez nich funkcji wychowywania własnych dzieci, czyli inaczej funkcji rodzicielskich. W związku z tym praca psychologa odnosi się nie tylko do rodziców „dzieci z grupy ryzyka”, czy rodziny z problemami, lecz do każdej rodziny na określonym etapie jej rozwoju, odpowiednio do wewnętrznych potrzeb oraz wymagań społecznych wobec rodziny jako instytucji społecznej.

Aktualność owych problemów wysuwa na plan pierwszy analizę problemów wychowania rodzinnego, określenia specjalnie przystosowanych metod współpracy z rodzicami, treści pomocy dorosłym w realizowaniu skutecznych strategii rodzicielsko – dziecięcych relacji, co zresztą jest wiodącym celem tego artykułu.

Współczesność zaostcza problemy stanu rodzinnego wychowania i rodzicielsko – dziecięcych stosunków. Konieczność poszukiwania praktycznych konstruktywnych źródeł, technologicznych zastosowań, które pozwalałyby w sposób adekwatny rozwiązywać sytuacyjne problemy współdziałania wychowawczego to jeden z kierunków dociekań naukowych.

Rodzina jako instytucja socjalizacji dziecka sprzyja opanowaniu pewnych form społecznych doświadczeń, moralności poprzez „bezpośrednio przygotowane reguły (czyli gotowe recepty)”, jak również „dostrzeganiu modeli istniejących w relacjach wzajemnych między samymi rodzicami oraz ich naśladowania”.

W tym kontekście warto powrócić do charakterystyki rodziny jako pewnego systemu. Rodzina bowiem wykonuje swe funkcje przy pomocy określonych mechanizmów: struktury, ról rodzinnych, struktury rodzinnych podsystemów, zewnętrznych i wewnętrznych granic między nimi. Ich poznanie może się stać orientacyjną podstawą dla określenia przyczyn naruszania rodzinnej współpracy. Również istotną rolę w procesie analizy rodzinnego wychowania odgrywają takie parametry rodziny, jak: zasady jej życiowego funkcjonowania, specyficzne oraz stereotypowe współdziałanie, rodzinne mity, historia rodziny, jak również rodzinne stabilizatory. Odzwierciedlają one indywidualne oraz społeczne doświadczenie zdobyte przez członków rodziny w rodzinie własnej, jak i wniesione do osobistej działalności życiowej, a ponadto dochodzą tu również naśladowcze poczynania oraz specyfika kontaktów w obrębie innych rodzin. Wypracowywanie własnych formuł postępowania może się odbywać w oparciu o osobowościowe

charakterystyki małżeństwa: ich sensowność oraz życiowe orientacje, wartości, motywy i nastawienia. Jeszcze A. Adler [Adler 2008, s. 259] podkreślał, iż ludzie żyją w świecie przez nich stworzonym i są motywowani przede wszystkim osobistymi przekonaniem i ich ocenami współczesnych, przeszłych oraz przyszłych działań, co jest bezpośrednim regulatorem ludzkiego postępowania. W związku z powyższym współdziałają oni z podmiotowym modelem rzeczywistości, lecz nie z nią samą. Odpowiednio, postanowienia jakie podmiot podejmuje w oparciu o własne aprioryczne domniemanie o sytuacji w zestawieniu z niedostatecznym doświadczeniem oraz poziomem własnych procesów refleksyjnych, okazują się nieadekwatne wobec rzeczywistej sytuacji, co doprowadza do konfliktu między oczekiwaniami oraz rzeczywistymi wynikami podejmowanych działań.

Zatem uformowane i określone zarazem sposoby wewnątrzrodzinnej współpracy są determinowane przez osobowościowe determinanty członków rodziny. W związku z tym można przypuszczać, iż nieadekwatność postanowień rodziców determinuje trudności w wyrażaniu i określaniu się przez dzieci i sprawia odpowiednio określone trudności w procesie rodzinnego wychowania.

Określona specyfika rodzinnej współpracy i jej konsekwencje, w naszej opinii, są mocno związane z analizą warunków uspołeczniania dziecka w rodzinie. Są one określane, po pierwsze, przez jej społeczne mikrośrodowisko, w którym urzeczywistnia się włączanie dzieci do systemu wartości społecznych oraz ról, wprowadzanie w trudności i sprzeczności współczesnego świata; po drugie, w wewnętrzną i pozarodziną działalność; po trzecie, właśnie poprzez wychowanie rodzinne. Każdy z owych warunków oddzielnie lub w ramach integracji tworzy środowisko społeczno – moralnego rozwoju dziecka. Tym sposobem treści wewnątrzrodzinnych procesów i ich wpływ na rozwój osobowości dziecka pozostaje niezaprzeczalny.

Wszakże doświadczenie oraz spostrzeżenia ukazują, że problem tkwi w systemie rodzicielsko – dziecięcych relacji, wpływających na osobowościowy rozwój społeczny dziecka, które pozostają istotnym czynnikiem. Trudno też uznać za pocieszające realia wychowania rodzinnego. Przecież medialna informacja oficjalna utrzymuje, iż na wychowanie dziecka rodzice przeznaczają blisko 25 minut w ciągu jednej doby. Może się okazać, iż nie jest to informacja obiektywna, lecz już przez samo jej pojawienie się wskazać należy na konieczność rzetelnego przeanalizowania problemu specyfiki wychowania dzieci w rodzinie współczesnej.

Wiadomo, że od wczesnego dzieciństwa tworzy się potencjał poznawczy, wolicjonalny i emocjonalny rozwoju dziecka. I rodzina odgrywa niepoślednią rolę w tym procesie. Jak podkreśla W. Pietrowskij „skutki wychowania określane są przez charakter kontaktów między dorosłym a dzieckiem, który może uświadamiać dorosłym lub też całkowicie do nich nie docierać, mimo iż ten proces jest realizowany w rzeczywistości” [Zinczemko 1991 s. 29]. Cel, właśnie proces i jego skutek są determinowane przez system wychowania, który dominuje w rodzinie, albo też bywa określany przez czynniki sytuacyjne.

Wielka ilość naukowych publikacji i rekomendacji praktycznych [Dżajnott 2001] adresowanych do rodziców, tworzy iluzję rozwiązania bardzo wielu problemów związanych z wychowaniem dzieci w rodzinie.

A jednak czasami przeczytana książka, zamiast rozwiązania problemów, formułuje wiele pytań, na które sama nie daje odpowiedzi. Wymowne: „Zobaczmy, co na ten temat napisano u Makarenki” (cytat z filmu), pokazuje zainteresowanie rodziców wypracowaniem adekwatnych sposobów współpracy z dzieckiem, podniesienia poziomu własnej wiedzy pedagogicznej oraz psychologicznych kompetencji. Powstaje kolejne pytanie: „Czy każdy ojciec lub matka pragną zdobyć więcej wiedzy”? Nierzadko można obecnie usłyszeć i takie opinie: „Najważniejsze, że nie jest głodny i dobrze ubrany, a wychowanie to zadanie szkoły”. Tak, oczywiście, szkoła powinna pomagać rodzicom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, jednakże szkoła nie może zastąpić rodziny, a nawet nie powinna.

Główne zadania w zakresie współpracy pedagogów szkoły i rodziców polegają przede wszystkim na formowaniu psychologicznej struktury umożliwiającej wykorzystanie pedagogicznych możliwości wychowawczych rodziców, a także na określeniu niezbędnej pomocy dla rodziny. Jednak wielu rodziców źle wychowuje swoje dzieci nie dlatego, że nie umieją czytać i pisać. Wiedzą oni bowiem, co należy robić, nie wiedzą jednak, w jaki sposób to czynić należy.

Współczesne interpretacje problemów wychowawczych są coraz częściej wiązane z pojęciem „technologia”. Technologia to system psychologicznych algorytmów określających treść, etapy i porządek ich realizacji w odpowiednich sytuacjach. Podejście do problemu wychowania z tej pozycji pozwala przewidywać zastosowanie uogólnionych lub konkretnych technologicznych programów współpracy wychowawczej. Realizacja technologii wychowawczej wymaga jednak modelowania, współdziałania, antycypacji jego wyników, wyboru źródeł oraz sposobów wywierania wpływu wychowawczego.

Naszym zdaniem wszakże docelowo należałoby mówić nie tylko o technologii wychowania, realizowanej w instytucjach dydaktycznych przez pedagogów i wychowawców, lecz i o technologiach wychowania w rodzinie. Rozpracowanie takiej technologii – to zadanie badaczy oraz zarazem efekt współpracy psychologów praktyków, nauczycieli i rodziców. Zabezpieczy to kompleksowe podejście do wychowania dorastającej osobowości i stworzy podstawy budowy podstaw bazowych osobowości i pozwoli na prognozowanie dalszego rozwoju dziecka.

Technologiczny program wychowania rodzinnego, jak i każdy inny w naszym przekonaniu, powinien być nastawiony na analizę takich jego elementów składowych, jak: treść sytuacji wychowawczej, jej trudność, problemowość; system metod wpływania na dziecko, który dominuje w wychowawczym oddziaływaniu rodziców na dziecko, specyfika współdziałania w systemie rodzice – dzieci; osobowościowe walory uczestników współdziałania; wynik, na jaki nastawione są wysiłki rodziców, którzy określać będą logikę i następstwo etapów realizacji

technologii [Halian 2004, s. 281]. Jednocześnie program technologiczny stanowi jedynie podstawę dla konkretnego jej wykorzystywania odpowiednio do wytworzonej sytuacji.

Takie podejście (rozpracowanie konkretnej technologii wychowania) to jeden ze sposobów współpracy z rodzicami. W każdym konkretnym przypadku strategię i taktykę wychowawczego współdziałania rodziców należy opracowywać, wychodząc od analizy sytuacji rodzinnej. Jednakże jest także ważne, aby pamiętać, że rodzice nie posiadają specjalistycznej wiedzy oraz umiejętności i dlatego podstawowy akcent w pracy szkolnego psychologa z rodzicami kładziony jest na udzielanie pomocy w wypracowywaniu adekwatnych sposobów współpracy z dziećmi, a także na rozszerzenie ich oglądu sytuacji rodzinnej i przyczyn trudności w rodzinnej współpracy.

Większość naukowych opracowań w sferze psychologicznej pomocy dotyczy przede wszystkim metody lub częściowej metodyki współdziałania psychologa i pacjenta. Prowadzi to niekiedy do utraty przedmiotu pomocy psychologicznej z pola widzenia, jak i rzeczywistości psychicznej, z którą pracuje psycholog w każdym konkretnym przypadku. Dlatego we współczesnej praktyce psychologicznej podstawowy akcent położono na podejścia problemowe organizowania psychologicznej pomocy.

Dlatego też, we wspomnianym kontekście, poddamy analizie priorytetowe kierunki i formy pracy psychologa z rodzicami.

1. Niedostatek wiedzy psychologiczno-pedagogicznej u rodziców (nie dają sobie rady z problemami rozwojowymi związanymi z wiekiem dziecka: formalizują wychowanie, są niekonsekwentni w procesie wychowania, nie uwzględniają potrzeby i znaczenia kontaktu emocjonalnego ze swoimi dziećmi).

Wśród podstawowych form pracy najczęściej wykorzystuje się oświatę psychologiczną (np. Szkoła dla Rodziców), gdzie proponowane są zajęcia lekcyjne, dyskusje grupowe (cel: wspólne wypracowanie optymalnego podejścia do rozwiązania problemu), biblioterapia i analiza anonimowych sytuacji trudnych.

Omówienie taktyki codziennego postępowania rodziców z dzieckiem, ukierunkowanego na wprowadzenie określonych zasad: 1. Bezpośrednie działanie jest nieskuteczne przede wszystkim wtedy, gdy opiera się na negatywnych przykładach; 2. Postępowanie rodziców, które może być uznane za przymus, co powoduje opór, negację i wynik odwrotny od zamierzonego; 3. Przymus i kontrola prowadzą tylko do jednego: stosunki z dzieckiem psują się i przybierają negatywny kontekst.

Analizując nieskuteczność opisywanych form rodzicielskiej kontroli, w żadnym przypadku nie można zapominać o stosunku rodziców do swojego dziecka, czyli tego jak klient to przyjmuje i osobiście ocenia.

## 2. Naruszenia rodzinnego kontaktu

Kwestia ta oznacza wykorzystanie indywidualnych i grupowych form pracy z członkami rodziny. Bardzo produktywnie może być wykorzystanie treningów

rozmaitego typu: kontaktów, relacji wzajemnych i nawyków komunikacji; rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji; kultury ciała itd.

Ukraiński badacz J. Akimenko w zakresie korekty rodzicielskiego postępowania zaproponował trzyczęściowy model korekty, który integrowałby w sobie indywidualną, grupową oraz mieszane formy pracy z rodzicami. Jako grupową autor ten zaproponował korektę rodzicielskiego stanowiska, sugerując trening rodzicielskiej skuteczności. Działalność w grupie wymaga od rodziców refleksyjnej i permanentnej aktywności w zakresie pracy nad sobą. Rozumienie wzajemne najlepiej przejawia się podczas dialogu jako bezpośredniej formy współdziałania. Należy tak organizować współpracę z dziećmi, ażeby one zawsze odczuwały zadowolenie z rozmowy z dorosłymi. To z kolei wcale nie oznacza potrzeby ulegania im, dogadzania albo rezygnacji z zachowania dystansu. Zatem określenie granic owego wpływu to ważne zadanie dla rodziców.

### 3. Naruszenie rodzinnego wychowania.

Rodzicielskie stanowiska i postawy wywierają wielki wpływ na postępowanie dziecka w rodzinie. Dziecko odrzucane czuje się niepotrzebne, zbędne, odsunięte w rodzinie na plan dalszy. Dzieci również, przynajmniej niekiedy, walczą o swoje pozycje w rodzinie, albo starają się zwrócić na siebie uwagę nagannym postępowaniem, które rodzice ganią, lecz ono pomaga dziecku znaleźć się w centrum rodzicielskiej uwagi.

Przeciwstawną do opisanej jest taktyka hiperpikującego stylu wychowania, który również ujemnie wpływa na postępowanie dzieci i prowadzi do pojawienia się nowych problemów i trudności w rodzinnym wychowaniu.

Rodzice, którzy nie potrafią zająć adekwatnej postawy wychowawczej wobec osobowościowych zachowań dziecka, potrzebują szczególnej pomocy psychologa. Dlatego warto z nimi organizować indywidualne i grupowe formy pracy konsultacyjnej oraz wykorzystywać aktywne metody społeczno – psychologicznego narzucania (zabawy korekcyjne, analizy sytuacji problemowych, czy też metody samoanalizy).

Adekwatne wychowawcze stanowiska rodziców wyrażają się najpierw w odbiorze dziecka jako osobowości, określają miejsce dziecka w rodzinie jako jej pełnoprawnego członka, do praw którego rodzina odnosi się z szacunkiem i powagą.

### 4. Naruszenia relacji wzajemnych między rodzicami.

Rozwiązanie wspomnianej sytuacji problemowej zaczyna się od analizy rodzicielskiej współpracy małżeńskiej pary. Trudności rodziców z pewnością odbijają się na ich współpracy z dziećmi. napięta atmosfera i sytuacje konfliktowe w rodzinie negatywnie wpływają na zachowanie dziecka. Dom przestaje być dla niego podporą i oparciem, traci ono poczucie bezpieczeństwa, znika zatem źródło, którym dla dziecka była rodzina, gdy w niej panował emocjonalny związek rodziców, kiedy oni sami oraz ich świat wartości stanowiły przykład do naśladowania.

Dlatego wykorzystanie technik rodzinnego konsultowania, a w sytuacjach koniecznych niezbędnych elementów rodzinnej terapii, pomoże uniknąć

przenoszenia negatywnych stereotypów komunikowania się między małżonkami na kontakty z ich dziećmi. Stabilność rodzinnego środowiska to istotny czynnik zachowania emocjonalnej równowagi i zdrowia psychicznego dziecka.

W toku pracy z parami małżeńskimi lub jednym z małżonków, psycholog może wykorzystywać różnorodne techniki i zasady działania odpowiednio do jego profesjonalnych nastawień (podejście strukturalne, podejście systemowe), oraz kierunku (psychodynamizm kognitywno-behawiorystyczny, humanistyczny, itp.), przy pomocy jakiego on sam pracuje. Wtedy też można wyodrębnić takie psychotechniczne elementy, które wykazały już własną efektywność. To: technika konstruktywnych rozmów, korekta niewłaściwych zasad i uprzedzeń; stworzenie pozytywnego tonu w rozmowie małżeńskiej; analiza odczuć i przeżyć małżonków w procesie rozmowy obojga; korekta stylów rozmawiania, itp.

#### 5. Osobiste problemy rodziców wchodzące w zakres rozmowy z dzieckiem.

Ten aspekt problemowego rodzinnego współdziałania jest podobny do poprzedniego, omówionego w punkcie czwartym. Jego charakterystyka wymaga wszakże wszechstronnie ukierunkowanej pracy indywidualnej z tym członkiem rodziny, którego trudności i nieporozumienia negatywnie odbijają się na wewnętrznych procesach rodzinnych. Przy tym nie wolno zapominać o konieczności przygotowania innych członków rodziny do wprowadzania zmian w rodzinnym środowisku.

Orientacja członka rodziny na samopoznanie oraz samorozumienie daje mu szansę uświadomienia sobie tego, w jaki sposób jego osobiste problemy bezpośrednio odbijają się na relacjach z dzieckiem oraz pozostałymi członkami rodziny. Optymalizacja przyjęcia własnego „JA” sprzyja gotowości do akceptowania innych, to zaś jest niezwykle ważne we współdziałaniu rodziny jako całości.

Efektywność wpływów w wychowaniu rodzinnym uwarunkowana jest psychologiczną przestrzenią między rodzicami a dzieckiem. Czym bliższy jest ten dystans do modalnych i przestrzennych charakterystyk, tym skuteczniejszy jest ów wpływ. Jeśli u któregoś z rodziców są konflikty wewnętrzne, to ów rodzic wypracował sobie cały system obronnych mechanizmów własnego „JA”, to zaś negatywnie odbija się na otwartości i postępowaniu wobec dziecka.

Przeprowadzona analiza wykazuje, iż istnieją konieczności wykorzystywania w pracy z rodzicami nie tylko formy lekcyjno – edukacyjnej organizacji pomocy psychologicznej. Produktywność i skuteczność współdziałania w bardzo wielu zakresach zależy od podmiotowej aktywności samych rodziców w procesie gromadzenia nowych społecznych doświadczeń. Dlatego wykorzystanie aktywnych metod nauczania ukierunkowanych na rozwój u nich umiejętności i nawyków produktywnej współpracy to zadanie niezwykle ważne.

Warianty programów aktywnego psychologicznego nauczania rodziców poprzez organizowanie grupowych zajęć wystarczająco szeroko są przedstawione w literaturze za pośrednictwem autorskich modeli pomocy psychologicznej



udzielanej rodzinie. Ich analiza pokazuje możliwości i perspektywy wykorzystania takich form pracy celem podnoszenia poziomu samoświadomości i psychologiczno – pedagogicznej kompetencji rodziców oraz możliwości realizowania przez nich technologicznego programu wychowania, albo jego odrębnych elementów, przygotowanych we współpracy z psychologiem.

Rozwijająco – korekcyjna praca jest jednym z kierunków psychologicznego wsparcia rodziców, który służy zagwarantowaniu pełnowartościowego funkcjonowania ludzkiej osobowości we współdziałaniu z otoczeniem. Określając cel tej pracy z rodzicami, wychodziliśmy od rozumienia determinant i czynników, które wpływają na nieadekwatność i stereotypowość reakcji i działania w procesie współpracy rodzinnej, jak też na te charakterystyki osobowości, które składają się na system i odpowiadają za tworzenie zasady ujawnienia reakcji odnoszących się do określonych zachowań.

Dość trudno jest analizować odrębne sytuacje współdziałania i określać w każdej z nich normy postępowania. Wszakże indywidualne fakty analizy konkretnego przypadku współdziałania mogą zostać rzeczywiście opracowane na podstawie uogólnionej terminologii psychologicznej. I tak, orientacja rodziców na informację psychologiczną o innym człowieku (i samym sobie także) pomoże podjąć decyzję o treści, formie i modalności wpływu (wymogu albo oceny). W tym samym czasie skuteczna współpraca rodzinna aktualizuje osobowościowo znaczące zainteresowania i potrzeby wszystkich członków rodziny.

Realizacja zadań współpracy psychologa szkolnego i rodziców powinna być ukierunkowana na podstawowe komponenty sfer osobowości: poznawczy, emocjonalny i zachowanie.

Komponent poznawczy zabezpiecza edukacja psychologiczna, w skład której wchodzi:

- a. Zapoznanie rodziców z podstawami psychologii wieku, odrębnie z etapami osobowościowego rozwoju dziecka; determinantami i skutkami dla osobowości dziecka wiekowych kryzysów rozwoju; podmiotowymi przeżyciami i ocenami, charakterystycznymi dla dzieci w różnym wieku.
- b. Określenie stylów rodzinnego wychowania oraz ich wpływu na reakcje emocjonalne i zachowania dziecka.
- c. Analiza warunków i czynników skutecznego wewnątrzrodzinnego współdziałania.

Komponent emocjonalny zabezpieczony jest przez świadomość wykorzystania tego fenomenu zasadniczego i niezwykle ważnego dla współdziałania między osobami i ich rozmów i nazywany jest empatią. W przypadku deficytu kontaktów emocjonalnych między członkami rodziny proces psychicznego i osobowościowego rozwoju dziecka komplikuje się znacznie i zniekształca. W relacjach wzajemnych z dzieckiem dorosły powinien delikatnie dobierać emocjonalne formy poczynań. Pozytywne i negatywne formy wpływu na dziecko powinny wynikać

nie z żywiołowego nastroju dorosłego, lecz przetwarzać się w swoistą technikę rozmowy, gdzie podstawowy element tworzą pozytywne emocje, a odstępianie od nich jest wykorzystywane jako forma oceny dziecka za poważne wykroczenie. Ponadto, podniesienie poziomu emocjonalnej kompetencji rodziców będzie sprzyjać ubarwieniu atmosfery rodzinnej oraz relacji dzieci z rodzicami.

Komponent zachowania obejmuje pojawienie się nowych tendencji w formułowaniu stanowisk, pozycji, wartości i znaczeń, które objawiają się w:

- a. Zmianie stylu rozmowy z dzieckiem zależnie od jego wieku i płci.
- b. Adekwatnym doborze stylu rodzinnego wychowania odpowiednio do osobowościowej specyfiki dziecka.
- c. Ubarwienia sytuacji rodzinnej, ogólnej atmosfery rodzinnej, wzmocnienia uwagi odpowiednio do potrzeb lub problemów każdego członka rodziny.
- d. Zmiany sposobów organizacji przestrzeni rodzinnej współpracy, wspólnego spędzania czasu, itp.
- e. Rozumienia i adekwatnego wykorzystania granic rodzinnego systemu: małżeńskiej i dziecięcej.

Przedstawione przez nas treści i kierunki psychologicznej pomocy rodzicom w rozwiązywaniu kwestii rodzinnego współdziałania i wychowania są nastawione na wykorzystanie przez nich własnego bezpośredniego doświadczenia, które gromadzi się w środowisku „skoncentrowanej uwagi” wobec siebie i innych.

Grupowa forma organizacji pracy stwarza możliwość każdemu uczestnikowi przeanalizowania treści informacji psychologicznej i porównania jej z danymi innych uczestników; przecież rodzice zapoznają się z różnymi przejawami psychicznej rzeczywistości, a ponadto przyswajają sobie nowe sposoby organizacji jako własnego świata wewnętrznego i świata współpracy z innymi.

Równie wielkie znaczenie posiadają indywidualne formy pracy. Pomagają one otrzymać głębsze informacje o biegu zmian (przyjęcie lub opór) w zakresie stosunku rodziców do własnych trudności w zakresie współdziałania z dziećmi, efektywności zaproponowanych zadań w realnych sytuacjach rozmowy z dziećmi, możliwości przeniesienia otrzymanych wzorów postępowania do życia codziennego, potrzebę rozmowy w związku z powstaniem nowych sytuacji problemowych w rodzinnym współdziałaniu.

Praca psychologiczna z rodzicami powinna być również ukierunkowana na zastosowanie psychokorekcyjnych formuł, nastawionych na podwyższenie poziomu ich motywacyjnej gotowości do zmian w sytuacji rodzinnej oraz stylu rodzinnego wychowania. Wychodzimy z założenia o konieczności zmian w zakresie ukierunkowania rodziców do współdziałania, jego reorientacji z pozycji „zależność – dominacja” do pozycji „afiliacja”.

Jednym ze źródeł nabywania psychologiczno – pedagogicznej kompetencji oraz umiejętności realizacji nowej pozyskanej wiedzy w praktyce rzeczywistej współpracy z dziećmi jest psychotechnika.

W pracach O. Puzyreja [2009, s. 488] rozmaite psychotechniczne systemy podano jako systemy wprowadzania aktywnych zmian, przetwarzania psychiki ludzi przy pomocy specjalnego rodzaju działań psychotechnicznych, którymi rodzice, w naszym przekonaniu, *zaczynają władać* w procesie aktywnego nauczania celem uzyskania możliwości analizy własnej osobowości, osobowościowej specyfiki dzieci oraz rodzinnej sytuacji wychowawczej.

Jednakże wypracowanie adekwatnego stylu wychowania rodzinnego i rodzinnej współpracy odbywa się nie tylko dzięki nauczaniu i przekwalifikowaniu, a jest też dostępne w drodze udzielenia pomocy psychologicznej w zakresie osobowościowego rozwoju wszystkich członków rodziny, wpływu wykorzystanych przez psychologa form i metod, prowadzących do integracji wewnętrznego świata (motywy, nastawienia, zainteresowania, realizacja potrzeb).

Planując pracę z rodzicami, należy koniecznie zwrócić uwagę na indywidualne możliwości każdego z nich (świadomość własnych motywów i potrzeb w relacjach wzajemnych, ich zestawienia z realną sytuacją wpływu, unikanie pomyłek w budowie skutecznej rodzinnej współpracy).

Tym sposobem, opanowanie psychotechniki wzajemnej współpracy w rozmaitych sytuacjach wychowania rodzinnego pomoże rodzicom zdobyć odpowiedni poziom psychologiczno – pedagogicznej i społeczno – psychologicznej kompetencji; przyswoić sobie doświadczenie samoorganizacji w różnych sytuacjach wychowania rodzinnego z podziałem na role; pozbyć się stereotypów pojmowania dziecięcego zachowania i własnego także; prognozować sytuację, która się wytworzyła; psychologicznie programować proces współdziałania z dzieckiem, opierając się na specyfice sytuacji; urzeczywistniać adekwatny wpływ, obierając efektywny sposób współdziałania; analizować sytuację wychowawczą na etapie postrealizacji.

**Summary:** In this article authors trying to show and analyze a psychological aid to parents in realization of strategy of education of children reveals. It is pointed to important of scientific development of the technological programme of family education and creation on its basis concrete technologies of this process according to problems of intra family interaction. Possible problem of interaction of parents and children and priority forms of work of the psychologist with family difficulties are analyzed. The attention is focused on use of a subject approach to the organization of a psychological aid to parents where their active attraction to psychological knowledge will promote increase of the level of understanding of the possibilities on way of improvement of the relations with children, mastering by psychotechniques of effective interaction.

**Keywords:** family, family education, intra family interaction, technology of family education, psychological aid to parents.

## Bibliografia

Adler A., *L Nauka żyć*. Moskwa 2008, Direk – Media, s. 259.

Dżajnott Ch. Dż., *Roditelji i dieti*. Moskwa 1986, Znanie; Hippenrejter J., *Obszczatsja s*

---

*rebionkom. Kak?* Moskwa 2002, CzePo; A. Potapowa: 140 woprosow siemiejnemu psichologu. Moskwa 2002, Genesis.

Halian O., *Psycholohyczny osnovy realizacji wychownych technolohij* „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2004, t. XXIV, s. 281.

Owczarowa R., *Technologiji prakticzeskogo psichologa obrazowanija*. Moskwa 2000, TS, Sfera, s. 314.

Potapowa A., *140 woprosow siemiejnemu psichologu*. Moskwa 2002, Genesis.

Puzyrej A., *Psichologija. Psichometrika. Psichagogika*. Moskwa 2009, Smysł, s. 488.

Zinczenko W., (red.), *Kak pastroit` swajo :”Ja”*. Moskwa 1991, Pedagogika, s. 29.